Исправления не допускаются

Итоговый балл ________ ___________________ **Шифр _____________**
(подпись председателя жюри)

Межрегиональная предметная олимпиада Казанского федерального университета по предмету «Татарский язык»
Очный тур
2018-2019 учебный год
9 класс

I. Сүзләрнең антонимнарын табып языгыз. / Замените слова антонимами. (10 баллов. *За каждый правильный ответ по 1 баллу*).

1) **Баштагы** - ____________________
2) **Бәйрәм** - ____________________
3) **Гөнаһ** - ____________________
4) **Горурлану** - ____________________
5) **Җайдак** – ____________________
6) **Җитди** - ____________________
7) **Керем -** ____________________
8) **Арту** - ____________________
9) **Мактау -** ____________________
10) **Саран** - ____________________

II. Дифтонглар булган сүзләрне табып языгыз. / Выпишите слова, в которых имеются дифтонги. (10 баллов. *За каждый правильный ответ по 1 баллу).*

Һәркем Яңа елны күңелле каршыларга тели. Кайда гына булсаң да, син якыннарыңа сәламәтлек, бәхет-шатлыклар, уңышлар телисең. Һәрберебез киләсе елның имин булуын, сугыш афәтләре күрсәтмәвен, ләкин муллык, байлык алып килүен юрый. Теләкләр тормышка ашсын!

____
____
____
____
____
____

III. Мәкальләрнең башын уйлап языгыз./ Подумайте и напишите начало пословиц. (10 баллов. *За каждый правильный ответ по 2 балла*).

1) ____________________, җаны сау.
2) ____________________, һөнәрсез көн күрмәс.
3) ____________________, кешене хезмәт бизи.
4) ____________________, эшләгәнең белән мактан.
5) ____________________ җан эретә.

IV. Алынма сүзләрнең татар телендәге мәгънәләрен аңлатып языгыз. / Объясните значения иноязычных слов в татарском языке. (10 баллов. За каждый верный ответ по 2 *балла.*)

Акцент____

____

Бизнес____

____

Дипломант____

____

Икра____

____

Котлет____

____

V. Түбәндәге схемага туры килгән җөмлә уйлап языгыз. Схеманы бәйләүче чаралар белән тулыландырыгыз. Җөмләнең төрен билгеләгез. / Придумайте предложение по данной схеме. Дополните схему, указав средства связи часте. Укажите тип предложения. (15 баллов. 5 баллов за предложение + 5 баллов за дополнение схемы + 5 баллов за верно указанный тип предложения).

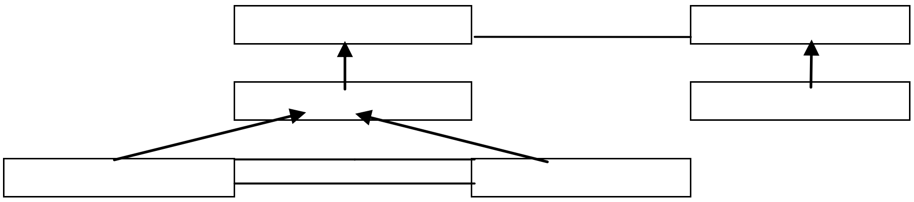

____

____

____

____

____

____

____

____

VI. Төшеп калган сүзләрне языгыз / Впишите пропущенные слова (10 баллов. За каждый ответ по 2 *балла.*).

1. Исем, сыйфат, рәвеш, сан кебек сүз төркемнәрен алыштырып килә ала торган сүз төркеме _______________ дип атала. 2. Рәвешләр төзелешләре буенча тамыр, ясалма, кушма һәм _________________ була. 3. ___________________ ымлыклар кешенең ихтыярын, теләген

белдерәләр. 4. Асыл сыйфатлар ____________________ белән төрләнәләр. 5. Фигыльләр наклонение, заман, юнәлеш, дәрәҗә, зат-сан һәм ______________________________________ белән төрләнәләр.

VII. Татар телендә кулланыла торган кисәкчәләр турында ниләр беләсез? Шул турыда языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. **/** Что Вы знаете о частицах в татарском языке? Напишите об этом. Обоснуйте свое мнение примерами. (15 баллов 5 *баллов - за краткий верный ответ + 10 баллов – за верное обоснование с примерами*).

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

VIII. "Татар әкиятләре нәрсәгә өйрәтә?" дигән сорауга җавап биреп, 70 сүздән ким булмаган инша язызыз. 2дән ким булмаган дәлил китерегез. /Напишите сочинение (не менее из 70 слов) ответив на вопрос " Чему учат татарские сказки?". Приведите не менее 2 довода-примера (20 баллов).

Исправления не допускаются

Итоговый балл ________ ___________________ **Шифр _____________**
(подпись председателя жюри)

Межрегиональная предметная олимпиада Казанского федерального университета
по предмету «Татарский язык»
Очный тур (ответы)
2018-2019 учебный год
9 класс

I. Сүзләрнең антонимнарын табып языгыз. / Замените слова антонимами. (10 баллов. *За каждый правильно приведенный эквивалент по 1 баллу*).

1) **Баштагы** - соңгы, ахыргы, азактагы.
2) **Бәйрәм** - матәм, траур.
3) **Гөнаһ** - савап, изге эш.
4) **Горурлану** - хурлану, оялу, түбәнсенү һ.б.
5) **Җайдак** – җигүле. һ.б.
6) **Җитди** - җилбәзәк, шаян.
7) **Керем -** чыгым.
8) **Арту** - кимү
9) **Мактау -** хурлау, сүгү, битәрләү һ.б.
10) **Саран** - юмарт.

II. Дифтонглар булган сүзләрне табып языгыз. / Выпишите слова, в которых имеются дифтонги. (10 баллов. *За каждый правильный ответ по 1 баллу).*

Һәркем Яңа елны күңелле каршыларга тели. Кайда гына булсаң да, син якыннарыңа сәламәтлек, бәхет-шатлыклар, уңышлар телисең. Һәрберебез киләсе елның имин булуын, сугыш афәтләре күрсәтмәвен, ләкин муллык, байлык алып килүен юрый. Теләкләр тормышка ашсын!

Ответы: Яңа, елны, кайда, якыннарыңа, елның, булуын, күрсәтмәвен, байлык, килүен, юрый.

III. Мәкальләрнең башын уйлап языгыз./ Подумайте и напишите начало пословиц. (10 баллов. *За каждый правильный ответ по 2 балла*).

1) ТӘНЕ САУНЫҢ ________________________, җаны сау.
2) ҺӨНӘРЛЕ ҮЛМӘС ______________________, һөнәрсез көн күрмәс.
3) АГАЧНЫ ЯФРАК БИЗӘСӘ ______________, кешене хезмәт бизи.
4) АШАГАНЫҢ БЕЛӘН МАКТАНМА _________, эшләгәнең белән мактан.
5) ҖЫЛЫ СҮЗ_________ ______________________ җан эретә.

IV. Алынма сүзләрнең татарча мәгънәләрен аңлатып языгыз. / Объясните значения иноязычных слов в татарском языке. (10 баллов. За каждый ответ по 2 *балла.*)

Акцент - бер тел авазларын яки сүзләрен, икенче тел тәэсирендә бозып яки үзгәртеп әйтү.

Бизнес - сату-алу эше, эшмәкәрлек

Дипломант – диплом язган студент яки укучы; диплом белән бүләкләнүче.

Икра – уылдык, ашамлык буларак кулланыла торган балык уылдыгы.

Котлет – түгәрәк яки озынча формадагы иттән яки балыктан турап яки тарттырып пешерелгән ризык.

V. Түбәндәге схемага туры килгән җөмлә уйлап языгыз, аның төрен билгеләгез. / Придумайте предлоңение по данной схеме. Укаңите его тип. (15 баллов. 5 *баллов - за краткий верный ответ + 10 баллов – за верное обоснование*).

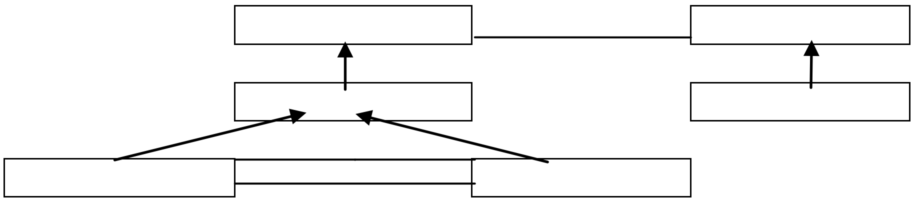

Җавап: Бу – катнаш кушма җөмлә.
Мәсәлән, Март җитеп, яз сулышы ишетелеп, гөрләвекләр акканда, балалар урамнан кайтып кермәделәр, аларны барларга вакыты юк әти-әниләр исә һаман колхозга хезмәт итте (Г. Ахунов).

VI. Төшеп калган сүзләрне языгыз / Впишите пропущенные слова (10 баллов. За каждый ответ по 2 *балла*.).
1. Исем, сыйфат, рәвеш, сан кебек сүз төркемнәрен алыштырып килә ала торган сүз төркеме _ТӨРКЕМЕ____ дип атала. 2. Рәвешләр төзелешләре буенча тамыр, ясалма, кушма һәм _ПАРЛЫ_____ була. 3. __ИМПЕРАТИВ___________ ымлыклар кешенең ихтыярын, теләген белдерәләр. 4. Асыл сыйфатлар ___ДӘРӘҖӘ________ белән төрләнәләр. 5. Фигыльләр наклонение, заман, юнәлеш, дәрәҗә, зат-сан һәм БАРЛЫК_ЮКЛЫК КАТЕГОРИЯЛӘРЕ____ белән төрләнәләр.

VII. Татар телендә кулланыла торган кисәкчәләр турында ниләр беләсез? Шул турыда языгыз. Фикерегезне мисаллар белән дәлилләгез. / Что Вы знаете о частицах в татарском языке? Напишите об этом. Обоснуйте свое мнение примерами.(15 баллов 5 *баллов - за краткий верный ответ + 10 баллов – за верное обоснование с примерами*).

Җавап: Кисәкчәләр – аерым сүз яки җөмләгә нинди дә булса мәгънә төсмере өсти торган модалҗ сүз төркеме. Татар телендә кисәкчәләрне мәгънә төсмерләре ягыннан түбәндәге төрләргә бүләләр:

1) Сорау кисәкчәләре: -мы/-ме
2) Инкяр кисәкчәләре: һич. Түгел.
3) Раслау, ныгыту кисәкчәләе: бит, ич, ла-лә, ләбаса.
4) Үтенү, ялвару кисәкчәләре: -чы/-че, -сана/-сәнә.
5) Чикләүче кисәкчәләр: гына/генә,
6) Артыклык дәрәҗәсен белдерә торган кисәкчәләр: иң, бит, җете, шыр һ.б.
7) Күпмәгънәле кисәкчәләр: да, дә, ук, үк, әле, инде һ.б.

Кисәкчәләр язылышларына бәйле түбәндәге төркемнәргә карыйлар:

1) Үзләре бәйләнгән сүздән алда килеп,

 сызыкча аша язылалар: өр-, чем-, ап-һ.б.

 аерым язылалар: үтә, иң, җете һ.б.

 кушылып язылалар: һичкем, һичнинди.

2) Үзләре ияргән сүздән соң килеп:

 Кушылып язылалар 6 –мы/-ме, дыр/-дер, -мыни, -мени

 Аерым язылалар: гына, түгел, ич, бит һ.б.

3) Үзләре бәйләнгән сүздән алда да, артта да килә алалар: әле, әллә, хәтта, соң.

VIII. "Татар әкиятләре нәрсәгә өйрәтә?" дигән сорауга җавап биреп, 70 сүздән ким булмаган инша язгыз. 2дән ким булмаган дәлил китерегез. /Напишите сочинение (не менее из 70 слов) ответив на вопрос " Чему утат татарские сказки?" . Приведите не менее 2 довыда – примера (20 баллов).

№	Сочинениене бәяләү критерийлары	Баллар
I	***Иншаның эчтәлеге***	
	Язманың эчтәлеге темага туры килә. Эчтәлеге тулысынча ачылган. Икедән артык дәлил бирелгән.	4
	Язманың эчтәлеге, нигездә, темага туры килә. Эчтәлеге ачылган. 1-2 гомуми дәлил бар.	3
	Язманың эчтәлеген бирүдә җитди ялгышлар бар. 1 дәлил бар.	2
	Язманың эчтәлеге ачылмаган **яки** мисал буларак дәлил язылмаган.	0
II	***Иншаның тел ягы***	
	Язманың мәгънәви бөтенлеге, сөйләм бәйләнешлелеге, язу эзлеклелеге	
	Эш мәгънәви бөтенлеге, сөйләм бәйләнешлелеге һәм язу эзлеклелеге белән характерлана: – логик хаталар юк, язуда эзлеклелек бозылмаган; – абзацларга бүленештә хаталар юк.	2
	Эш мәгънәви бөтенлеге, сөйләм бәйләнешлелеге һәм язу эзлеклелеге белән характерлана, **ләкин** 1 логик хатасы бар, **һәм/яки** абзацларга бүленештә **1** урында хата бар.	1
	Язмада сөйләм үстерүгә омтылыш бар, **ләкин** логик хаталарның саны 1 дән артык, **һәм/яки** абзацларга бүленештә **2** урында хата бар.	0

	Төгәллек һәм сөйләм матурлыгы	
	Язмада фикер төгәл, төрле грамматик формалар кулланылган.	2
	Язмада фикер төгәл, **Ләкин** бер генә төрле сөйләм калыпларыннан файдаланылган, **яки** язмада төрле грамматик формалар кулланылган, **ләкин** фикер төгәллеге бозылган.	1
	Сүз байлыгыннан тиешенчә файдалана алмаган, бер үк төрле җөмлә калыпларын гына кулланган.	0
III	***Грамоталылык***	
	Орфографик нормаларның үтәлеше	
	Орфографик хаталары юк (яки тупас булмаган 1 хатасы бар).	3
	Хатасы 2 дән артык түгел.	2
	3-4 хата җибәрелгән	1
	Хаталарының саны 4 тән артык	0
	Пунктуацион нормаларның үтәлеше	
	Пунктуацион хаталары юк (яки тупас булмаган 1 хатасы бар).	3
	1-3 хатасы бар.	2
	4-5 хатасы бар.	1
	Хаталарының саны 5 тән артык	0
	Тел нормаларының үтәлеше	
	Грамматик хаталары юк	2
	1–2 хатасы бар	1
	Хаталарының саны 2 дән артык	0
	Сөйләм нормаларының үтәлеше	
	Сөйләмгә кагылышлы 1 генә хатасы бар	2
	2–3 хатасы бар	1
	Хаталарының саны **3** тән артык	0
	Этикага кагылышлы нормаларның үтәлеше	
	Этикага кагылышлы хаталары юк	1
	Хаталары бар (1 һәм 1дән күбрәк)	0
	Язмада фактларны бирүдәге төгәллекнең үтәлеше	
	Фактик хаталары юк.	1
	Фактик хаталары бар.	0
Язма эш өчен максималь балл		**20**